

Утицај неких андрагошких услова на задовољство студената због избора војног позива*

Мајор мр *Јан Марчек*

Задовољство студената због избора војног позива зависи од бројних услова. У чланку су приказани резултати истраживања којим је требало да се утврди да ли то задовољство зависи од: врсте војне академије у којој се оспособљавају за војни позив, фазе (година) школовања, успеха студената у претходно завршеној школи и њихове образовне успешности у војној академији. Осим тога, изведена је компаративна анализа резултата истраживања истог проблема у 1991. и 1994. години.

Истраживање је обављено на репрезентативном узорку студената Опште војне академије – смер КоВ, РВ и ПВО и РМ, и Војнотехничке академије Војске Југославије. Резултати истраживања показују да су избором војног позива најзадовољнији студенти смера РВ и ПВО, затим војнотехничке академије, па смера КоВ, а да су најмање задовољни студенти смера ратне морнарице. Задовољство студената због избора војног позива мења се током школовања, тако да је највеће у првој и трећој, а најмање у другој години школовања, а те разлике су статистички значајне. Такође је утврђено да постоје извесне разлике између испитаника с обзиром на врсту војне академије, успех у претходно завршеној школи и образовну успешност у војној академији, али те разлике нису статистички значајне.

Увод

Искуство и резултати бројних истраживања (нарочито у области психологије рада) указују на то да човек не може успешно да обавља неки посао уколико у њему не налази задовољство. Полазна основа за то задовољство јесте правилан избор посла (занимање, позив), а затим и бројни ситуациони чиниоци који произилазе из васпитно-образовног и радног контекста и утичу на степен тог задовољства. При томе, не сме се занемарити чињеница да свако преиспитивање правилности избора посла има нежељене психолошке, економске и социјалне последице, и то не само за појединца већ и за друштво.

* Резултати овог истраживања део су резултата истраживања на тему *Наставник по мери студената војних академија*, које је спроведено у првој половини 1994. на Универзитету Војске Југославије.

Према резултатима једног испитивања, основни разлог због којег се већина студената (питомци)¹ опредељује за школовање у војној академији јесте интересовање за војни позив (З. Килибарда, 1981). Слично томе, П. Шипка, Љ. Касагић, и други (1991), на основу резултата испитивања закључили су да су подстицаји за избор војне професије садржани у тзв. унутрашњој мотивацији, чији је доминантан чинилац „љубав према позиву“. Међутим, на основу резултата истраживања Д. Пајевића (1983), два најважнија мотива која утичу на избор војног позива јесу мотив сигурности и мотив за стицање друштвеног угледа, односно афирмације. Наиме, у том истраживању испитаници су као разлоге опредељивања за војни позив најчешће наводили: веровање у успешан завршетак академије, могућност стицања широког образовања, интересантност посла, љубав према војној професији и могућности за спортске активности (П. Шипка, Љ. Касагић, и др., 1991).

Задовољство студената због избора војног позива зависи од бројних услова – друштвених, економских, социјалних, психолошких, андрагошких, и других. При томе, на задовољство студената утичу сви делатни услови који учествују у произвођењу те појаве (без обзира на то да ли су нужни и довољни), који се називају *чиниоци*, и услови од којих зависи њен квалитет, али који је сами не производе, а који се називају *околности* (М. Марковић, 1981). Утицај тих чинилаца и околности на степен задовољства студената (питомаца) због избора војног позива био је предмет знатног броја емпиријских истраживања. Међутим, на основу доступне литературе, може се уочити да су се досадашња истраживања углавном односила на утврђивање повезаности између степена тог задовољства и особина личности студената, њихове мотивисаности за војни позив, врсте војне академије у којој се оспособљавају за војни позив, успеха у претходно завршеној школи, образовне успешности у војној академији, извора попуне војне академије итд.

Сходно томе, резултати једног истраживања, обављеног на узорку питомаца Војне академије КоВ и питомаца Артиљеријског школског центра, указују да питомци нису једнако задовољни изабраним војним позивом у свим годинама школовања. Тако, на пример, због изабраног војног позива најзадовољнији су питомци прве године, затим питомци треће и четврте године, а најнезадовољнији су питомци друге године школовања у војној академији (З. Килибарда, 1981).

На основу анализе резултата емпиријског истраживања чинилаца који неповољно утичу на мотивацију питомаца за учење и умањују васпитно-образовне ефекте, Љ. Касагић и П. Костић (1987) утврдили су да је нешто мање од половине питомаца потпуно задовољно избором Војне академије КоВ и да, у вези с тим, нема колебања и алтернативе.

¹ Према новом закону о војним школама и војним научноистраживачким установама, односно чл. 38. тог закона „... уписом у војну школу стиче се статус ученика, студента, слушаоца“, при чему лице које је уписано у војну академију има статус студента (претходни званични назив за студента војне академије био је „питомац“, па се у приказу резултата ранијих истраживања употребљава тај термин).

Делимично задовољних и колебљивих било је 38 одсто, а незадовољних је било 12,7 одсто. Анализа је, такође, показала да постоји значајна повезаност између задовољства због избора војне професије и прилагођености војничком начину живота и рада.

Сличан исход имало је и истраживање обављено на узорку питомаца Војне академије КоВ, Ваздухопловне војне академије и Морнаричке војне академије (З. Килибарда, П. Костић, 1991). Резултати тог истраживања су потврдили раније налазе да се задовољство због избора професије мења током школовања и да је највеће у првој години, затим знатно опада у другој, док се у трећој години незнатно повећава. Добијени резултати су, истовремено, показали да задовољство питомаца због избора професије није значајно повезано с њиховим успехом у средњој школи и успехом на академији. Насупрот томе, неке црте личности и почетна мотивисаност питомаца за војни позив значајно опредељују задовољство због избора војне професије.

У истраживању међуљудских односа у питомачким колективима војних академија ЈНА, између осталог, утврђено је да задовољство питомаца због избора војног позива одговара улазној мотивацији (П. Шипка, Љ. Касагић и др., 1991). Према тим резултатима, избором позива задовољно је, потпуно или делимично, више од 80 одсто питомаца, што је сасвим задовољавајуће у односу на неке професије у грађанству. У првој години школовања највећи је проценат питомаца који су задовољни избором војног позива, у другој години се тај проценат смањује, а у трећој знатно повећава, да би у четвртој и петој години поново дошло до опадања задовољства због изабраног војног позива. Такође, утврђено је да постоји значајна повезаност између врсте војне академије и задовољства питомаца због избора војног позива, што је вероватно резултат деловања различитих андрагошких услова и, нарочито, карактера програмских садржаја и опште педагошке климе у појединим војним академијама (З. Килибарда, П. Костић, 1991). Резултати тог истраживања указују на чињеницу да су питомци Војне академије КоВ који су примљени на конкурс задовољнији избором професије него питомци који су у академију дошли из Војне гимназије. Исто тако, утврђено је да задовољство питомаца због избора професије није значајно повезано с њиховим успехом у средњој школи и војној академији.

Проблем

Већина кандидата који су се определили за војни позив пре уписа углавном нема праву представу о захтевима и обавезама у војној академији, а нарочито о захтевима војног позива уопште. У вези с тим, степен задовољства студената због избора војног позива знатно зависи од тога како они доживљавају могућност задовољавања својих потреба и интереса путем школовања у војној академији. Међутим, током школовања, код дела студената са јавља несклад између пројектованих жеља и очекивања, с једне, и захтева који произилазе из циља и задата-

ка школовања у војној академији, с друге стране. То се, свакако, негативно одржава на њихов однос према захтевима школовања и војног позива уопште.

С обзиром на чињеницу да задовољство студената због избора војног позива зависи од бројних услова, па и андрагошких, постављено је питање да ли постоји повезаност између задовољства студената због избора војног позива и појединих андрагошких услова, као што су врста војне академије у којој се оспособљавају за војни позив, фаза (година) школовања, успех у средњој школи и образовна успешност у току школовања у војној академији. При томе, пошло се од претпоставке да између наведених појава (варијабле) постоји статистички значајна корелација као израз зависности задовољства студената због изабраног војног позива од неких андрагошких услова, односно чинилаца и околности у којима се они оспособљавају за тај позив. Према томе, задовољство студената због избора војног позива имало је у том истраживању статус *зависне варијабле*, док су врста војне академије, година школовања, успех у претходно завршеној школи и успех у војној академији чинили скуп *независних варијабли*.

Метод

Истраживање је обављено на репрезентативном узорку студената Опште војне академије – смер КоВ, РВ и ПВО и РМ и Војнотехничке академије Војске Југославије. Узорак је одређен случајним избором одређеног броја наставних група (водови) из прве, друге и треће године школовања (структура узорка према основним обележјима испитаника приказана је у табели 1).

Табела 1

Врста војне академије	Фазе школовања			Укупно
	I година	II година	III година	
ОВА-смер КоВ	77	50	53	180
ОВА-смер РВ и ПВО	23	29	–	52
ОВА-смер РМ	19	–	13	32
ВТА	16	26	–	42
Укупно	135	105	66	306

Структура узорка према врсти војне академије и фази школовања

Од истраживачких поступака, у истраживању је примењено анкетирање, а подаци су прикупљени помоћу упитника за студенте. Тај инструмент је сачињен од питања затвореног типа, која садрже више понуђених одговора о врсти војне академије и успеху који су постигли

у току школовања у њој, успеху у претходно завршеној школи и њиховом задовољству због изабраног војног позива.

На основу података прикупљених тим испитивањем и уз примену одговарајућих статистичких поступака, поред снимања глобалног стања у вези са задовољством студената због избора војног позива, тестиране су претпоставке о повезаности тог задовољства с одређеним андрагошким условима (врста војне академије у којој се студенти оспособљавају за војни позив, време проведено на школовању у академији, успех у претходно завршеној школи и успех студената у војној академији). За тестирање наведених претпоставки коришћен је Хи-квадрат тест.²

Резултати и дискусија

Степен задовољства студената због избора војног позива

Резултати тог истраживања указују на релативно висок степен задовољства студената због избора војног позива. Иако се расположења студената везана за избор војног позива крећу од потпуног задовољства до потпуног незадовољства, међу њима већину, ипак, чине они који су задовољни избором свог будућег позива, што се најбоље види из дистрибуције одговора свих испитаника, која је приказана у табели 2.

Табела 2

Тврдње и одговори Изабраним војним позивом сам:	Дистрибуција одговора	
	f	%
У потпуности задовољан	48	15,69
Углавном задовољан	162	52,94
Делимично задовољан	82	26,79
Нисам задовољан	14	4,58

Сумарни приказ задовољства студената због изабраног војног позива

На основу наведених резултата, може се закључити да већина студената (68,63 одсто анкетираних студената изјаснило се да су углавном или у потпуности задовољни изабраним војним позивом) има позитиван однос према захтевима позива за који се оспособљава. Истовремено, та сазнања указују на релативно високи степен усклађености захтева који произилазе из циљева и задатака школовања у војној академији и очекивања студената, што је један од значајних предуслова за њихово потпуно ангажовање у реализацији васпитно-образовног процеса у војној академији. Међутим, истовремено, резултати показују да се око трећина анкетираних студената, или 31,37 одсто, изјаснила да делимично или уопште није задовољна избором војног позива, што може

² Ради задовољења услова за примену Хи-квадрат теста у току обраде података обједињене су фреквенције одговора испитаника у појединим колонама.

имати веома нежељене последице. Пре свега, знатан део студената који су незадовољни изабраним војним позивом пре или касније напушта школовање у војној академији, што, пре свега, изазива проблеме у попуни старешинским кадром, и што, такође, ствара знатне тешкоће студентима у њиховој даљој професионалној оријентацији. Томе, свакако, треба додати констатацију да је, на основу компаративне анализе резултата истраживања тог проблема у 1991. и 1994. години, уочљив тренд опадања задовољства студената због избора војног позива (табела 3).

Табела 3

Тврдње и одговори Изабраним војним позивом сам:	Дистрибуција одговора %	
	1991.	1994.
У потпуности задовољан	25,90	15,69
Углавном задовољан	47,80	52,94
Делимично задовољан	20,40	26,79
Нисам задовољан	5,90	4,58

Компаративни приказ задовољства студената због избора војног позива

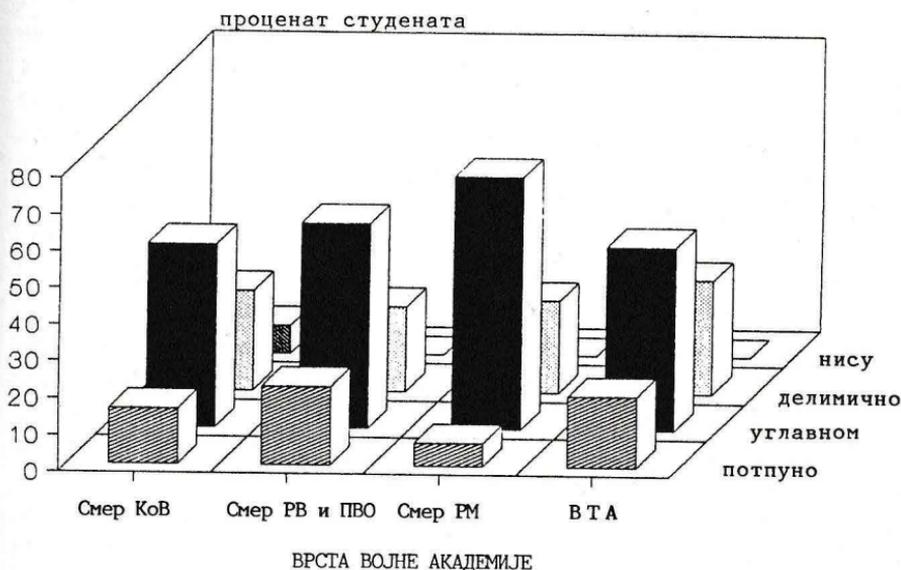
Веома је мало вероватно да је тај налаз последица утицаја одређених андрогошких услова, а пре свега оних који су предмет овог разматрања. Вероватнијим се чини објашњење да је тај резултат настао као последица деловања неких других, а пре свега друштвено-економских услова. У вези с тим, умесно је претпоставити да су на степен тог задовољства знатно утицале околности које су настале као последица рата на простору СФРЈ и тешка економска ситуација у земљи, а то су: недостатак стабилних извора финансирања Војске Југославије, пад животног стандарда и отежано стамбено збрињавање припадника Војске Југославије, лоши услови живота и рада старешина у појединим гарнизонима итд. Дуготрајно деловање наведених околности негативно ће утицати како на избор војног позива, тако и на степен задовољства студената због изабраног војног позива. Као додатни аргумент могу да послуже резултати истраживања у оквиру пројекта *Суштина, функције и правци промена наставе на Универзитету Војске Југославије* (1992), који показују да у процени чинилаца мотивације за учење студенти највећи значај придају побољшању материјалног положаја официра и друштвеном угледу војних академија (67,82 одсто анкетираних студената).

Наравно, промене у расположењу студената због изабраног војног позива нису условљене само наведеним околностима већ и променама у личности студената, које могу настати као резултат интеракције искуства стеченог у раду у наставним групама, интернатског начина живота у војној школи и особина личности самих студената. У вези с тим, сасвим је основана претпоставка да су позитивна искуства стечена

током боравка у војној академији, добар пријем од стране старешина и наставника, као и другова старијих класа вероватно повећали, или барем нису значајно смањили почетно задовољство студената због изабраног војног позива, а на то су деловале и личне особине студената.

Врста војне академије и задовољство студената због избора војног позива

Разноврсност посла за који се студенти оспособљавају у војним академијама, затим захтеви различитих програма, као и различити услови реализације васпитно-образовног процеса у појединим академијама знатно утичу на степен задовољства студената због избора војног позива, што потврђују резултати добијени анкетирањем студената сва три смера Опште војне академије и Војнотехничке академије, приказани на графикону 1. и у табели 4.

Задовољство студената због изабраног војног позива и врста војне академије

На основу фреквенције одговора испитаника, уочљиво је да су због избора војног позива најзадовољнији студенти смера РВ и ПВО, затим Војнотехничке академије, па смера КоВ, а да су најнезадовољнији студенти смера ратне морнарице. Међутим, ако се узму у обзир резултати студената који су изјавили да су углавном задовољни избором војног позива, онда су због изабраног војног позива најнезадовољнији студенти смера копнене војске. При томе, значајно је да нема ниједног студента смера РВ и ПВО, РМ и Техничке војне академије који уопште није задовољан изабраним војним позивом.

Основно је претпоставити да се наведене разлике у фреквенцији одговора испитаника по војним академијама могу приписати већој

атрактивности појединих струка у оквиру војног позива, као што је, на пример, струка пилота. Чињеница да су критеријуми за пријем у ту врсту академије, односно за школовање пилота РВ и ПВО најстрожи, с правом се очекује да они студенти који задовоље те критеријуме селекције буду у већем степену задовољни избором војног позива. Осим тога, наведене разлике између академија могу настати због деловања неких других услова, као што су: неједнака информисаност студената о пословима које ће да обављају по завршетку академије, затим различит педагошки амбијент у којем се оспособљавају за војни позив, различити мотиви опредељења за војни позив, и слично (З. Килибарда, П. Костић, 1981).

С обзиром на наведене резултате, могло се претпоставити да постоји повезаност између *врсте војне академије*, као независне, и *задовољства студената због избора војног позива*, као зависне варијабле. Резултати приказани у табели 4³ показују да та претпоставка није била оправдана. Наиме, вредност добијеног Ни-квадрата указује да *не постоји повезаност између те две варијабле*. Тај налаз је у супротности с налазима З. Килибарде и П. Костића (1991), где је утврђено да постоји значајна повезаност између те две варијабле, чак на нивоу 0,01. Осим тога, на основу компаративне анализе фреквенције одговора испитаника у истраживањима из 1991. и 1994. године (табела 5) уочава се знатно мањи проценат питомаца – студената смера РВ и ПВО који су у потпуности задовољни изабраним војним позивом (51,5 према 21,1 одсто).

Тај неочекивани налаз вероватно је настао као последица удруживања фреквенције одговора студената смера РВ и ПВО, који чине струке пилота и артиљеријско-ракетних јединица ПВО, за разлику од истраживања из 1991. године, када су узимане у обзир само дистрибуције испитаника Ваздухопловне војне академије. Исто тако, ти налази се могу протумачити као последица смањене атрактивности струке пилота, пре свега, због негативног утицаја наведених друштвених и економских услова.

Садашње генерације студената смера ратне морнарице такође су у знатно мањем проценту у потпуности задовољне избором војног позива (22,9 према 6,3 одсто). Ти резултати могу да се протумаче као последица трансформације и знатног смањења значаја тог вида Војске Југославије, као и промене педагошког амбијента у којем се одвија васпитно-образовни процес. Наравно, не треба искључити ни друге чиниоце, као што су знатно смањен број наставника и, можда, промене у квалитету наставничког кадра.

³ При израчунавању Ни-квадрата обједињене су вредности под „г“ (делимично задовољни) и под „г“ (нису задовољни).

Табела 4

Врста војне академије	Задовољство војним позивом				Сума
	У потпуности	Углавном	Делимично	Нису	
ОВА – смер КоВ	27 15%	90 50%	63 27,22%	14 7,78%	180
ОВА – смер РВ и ПВО	11 21,15%	29 55,77%	12 23,08%	0	52
ОВА – смер РМ	2 6,25%	22 68,75%	8 25%	0	32
ТВА	8 19,05%	21 50%	13 30,95%	0	42
Сума	48 (15,69%)	162 (52,94%)	82 (26,80%)	14 (4,57%)	306

(број степени слободe = 6; Хи-квадрат = 7,43; значајност на нивоу 0,05 = 12,592)

Задовољство студената због избора војног позива и врста војне академије

Табела 5

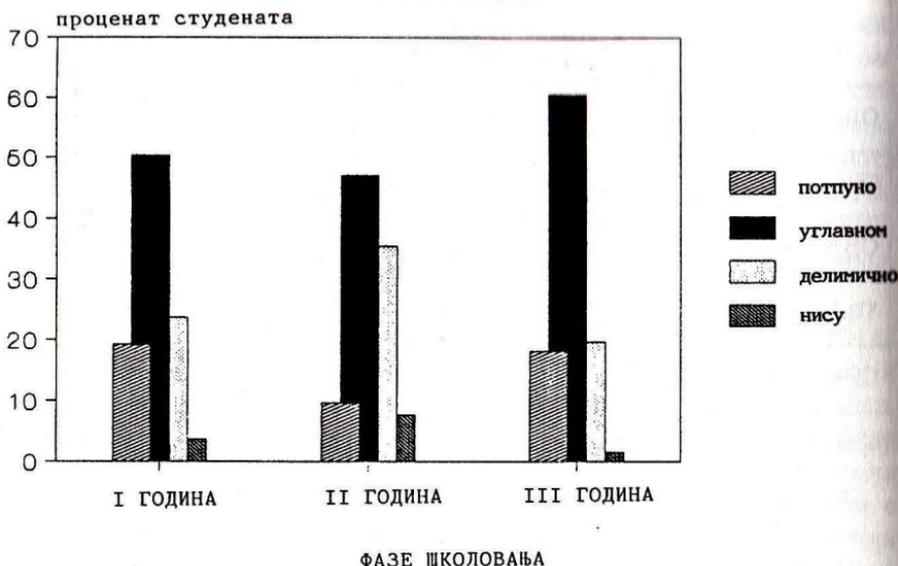
Тврдње и одговори Изабраним војним позивом сам:	Дистрибуција одговора %					
	смер КоВ		смер РВ и ПВО		смер РМ	
	1991.	1994.	1991.	1994.	1991.	1994.
У потпуности задовољан	16,8	15,0	50,5	21,1	22,9	6,3
Углавном задовољан	50,0	50,0	41,9	55,8	48,4	68,7
Делимично задовољан	26,0	27,2	6,1	23,1	21,3	25,0
Нисам задовољан	7,2	7,8	1,5	0	7,4	0

Компаративни приказ задовољства студената због избора војног позива по војним академијама

Задовољство студената због изабраног војног позива у различитим фазама школовања

Иако су општи услови живота и рада студената у војној академији у свим фазама (године) школовања углавном уједначени, свака од тих фаза има одређене специфичности. Због тога смо настојали да утврдимо да ли се с годином школовања мења и задовољство студената због изабраног војног позива, какав је тренд тих промена и да ли су опажене разлике између појединих фаза школовања статистички значајне.

На основу резултата приказаних на графикону 2 и у табели 6, уочава се да су најзадовољнији због избора војног позива студенти прве године школовања, а затим треће, и да су најмање задовољни студенти друге године школовања. Слични резултати добијени су и у неким

Задовољство студената због изабраног војног позива у различитим фазама њиховог школовања

Да би се открила веза између различитих фаза школовања студената, као независне, и њиховог задовољства избором војног позива, као зависне варијабле, и оне су укрштене, а добијени резултати приказани су у табели 6. На основу њих се може закључити да постоји повезаност између задовољства студената због избора војног позива и фазе њиховог

Табела 6

Фазе школовања	Задовољство војним позивом				Сума
	У потпуности	Углавном	Делимично	Нису	
I година	26 19,26%	72 53,34%	32 23,70%	5 3,70%	135
II година	10 9,62%	49 47,12%	37 35,60%	8 7,68%	104
III година	12 18,18%	40 60,60%	13 19,70%	1 1,52%	66
Сума	48 (15,74%)	161 (52,79%)	82 (26,88%)	14 (4,59%)	305

(број степени слободe = 6; Хи-квадрат = 13,67; значајност на нивоу 0,05 = 12,592; коефицијент контингенције (η) = 0,207)

Задовољство студената због избора војног позива у различитим фазама школовања

школовања, али је корелација ниска (0,207). Тај налаз је у складу с ранијим налазима о повезаности између те две варијабле (З. Килибарда, П. Костић, 1991).

С обзиром на наведене резултате, односно на сазнање да у задовољству због изабраног војног позива постоје разлике међу студентима у различитим фазама школовања, добијени резултати се могу протумачити према ранијим налазима о повезаности између те две варијабле, при чему је од посебног интереса изналажење одговора на питање због чега су студенти прве године школовања најзадовољнији изабраним војним позивом, а студенти друге године најнезадовољнији.

Пре свега, узимати у обзир чињеницу да су студенти прве године испитивани при крају другог семестра, када је део студената који се нису могли прилагодити условима живота и рада у војној академији већ напустио војну академију. Исто тако, неоспорно је да су студенти већ током прве године школовања успели да се прилагоде начину живота и рада у војној академији и да су, при томе, стекли одређено самопоуздање. Осим тога, они су већ на самом почетку школовања стекли основне војничке вештине и навикли на свакодневне војничке обавезе. Пошто се у тој фази школовања полажу први испити, код већине студената је изражена жеља за афирмацијом у организационој јединици којој припадају, што доприноси њиховој већој мотивисаности и ангажованости у обављању задатака. Интересовање за војни позив или, пак, неки други чиниоци мотивисаности студената за избор војног позива тада код већине студената прераста у задовољство војним позивом.

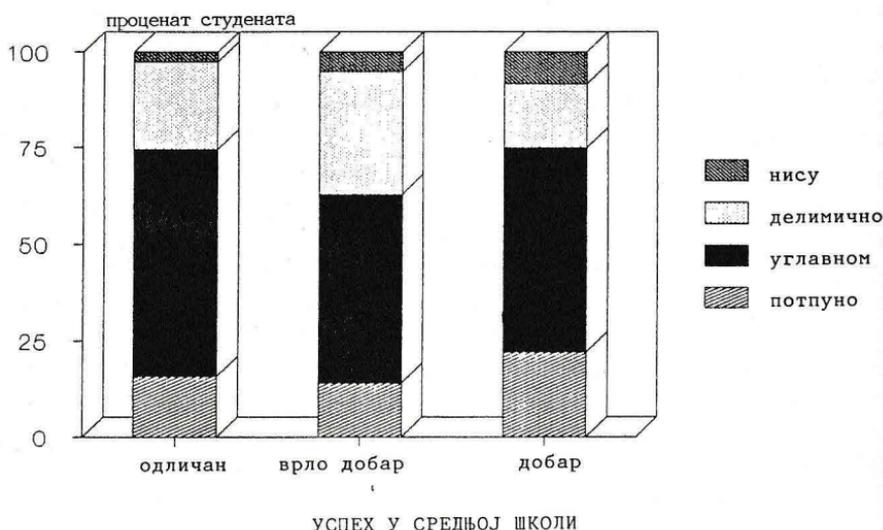
Насупрот томе, друга година школовања је за многе студенте година великих искушења, с обзиром на то да се суочавају са задацима који су знатно тежи од оних у првој години. Програмски захтеви су већи и сложенији, што захтева полагање већег броја испита, па самим тим и улагање већих напора. Код дела студената у тој фази школовања јавља се проблем заосталих обавеза из претходних испитних рокова, што знатно отежава, па чак и онемогућава њихово потпуно ангажовање у реализацији васпитно-образовног процеса. То, свакако, код те категорије студената изазива одређени степен незадовољства, које се рефлектује и на незадовољство изабраним војним позивом. Оптимизам, карактеристичан за почетак школовања, у другој години нагло сплашњава, а код дела студената уступа место незадовољству, па чак и разочарењу. Део њих се у тој фази школовања налази пред дилемом да ли да продужи школовање у академији или да тражи неку другу професију. Сходно томе, они често губе корак с временом, запостављају задатке, постају мета критике претпостављених старешина и њихова стална преокупација (З. Килибарда, 1981). Осим тога, не сме се занемарити чињеница да се крајем друге године студенти опредељују за род – службу и да неиспуњење жеља у вези с тим може знатно да утиче на степен њиховог задовољства због изабраног војног позива.

На крају, већина студената треће године школовања има позитивно мишљење о свом опредељењу за војни позив. Према подацима наведе-

ним у табели 6, изабраним војним позивом, у потпуности или углавном, задовољно је 78,78 одсто студената, делимично задовољних је 19,70 одсто, док је свега 1,52 одсто незадовољно. С том наставном годином почиње фаза интензивнијег војностручног оспособљавања студената за конкретне дужности у оквиру рода – службе. У наставним програмима тог дела школовања основ војностручним (родовски) предметима, чији су тематски садржаји приступачнији студентима (З. Килибарда, 1984). У вези с тим, за добијене резултате не налазимо друго објашњење осим тога да су студенти треће године, у целини, високо мотивисани да заврше војну академију. То се, свакако, позитивно одражава на њихов однос према циљу и задацима васпитно-образовне делатности у војној академији.

Успех с којим су студенти завршили претходну школу и њихово задовољство због избора војног позива

Дистрибуције одговора испитаника (студенти) унутар упоређиваних група (графикон 3 и табела 7) веома су сличне једне другима. Наиме, 74,60 одсто одличних и 75 одсто ученика с добрим успехом у потпуности је или углавном задовољно избором војног позива. Међутим, нешто је већи проценат студената с мањим образовним нивоом из средње школе који су незадовољни избором војног позива (8,30 према 2,60 одсто).

Задовољство студената због изабраног војног позива и успех с којим су завршили претходну школу

Наведени налаз је вероватно настао као последица неостваривања њихових претерано оптимистичких прогноза да се с раније стеченим радним навикама, односно мањим образовним напорима, без тешкоћа

може завршити школовање у војној академији. Ако се томе дода чињеница да углавном око 70 одсто студената са слабијим успехом у претходно завршеној школи напушта војну академију с образложењем да им не одговара позив који су одабрали (П. Костић, 1988), може се закључити да је та категорија студената неподобнија за војну академију са становишта њиховог будућег задовољства због избора војног позива.

На основу претпоставке да постоји повезаност између *успеха у претходно завршеној школи*, као независне, и *задовољства студената избором војног позива*, као зависне варијабле, уврштене су и те варијабле, а добијени резултати приказани су у табели 7.

Табела 7

Успех у средњој школи	Задовољство војним позивом				Сума
	У потпуности	Углавном	Делимично	Нису	
Одличан	18 15,80%	67 58,80%	26 22,80%	3 2,60%	114
Врло добар	22 14,10%	76 48,70%	50 32,10%	8 5,10%	156
Добар	8 22,80%	19 52,80%	6 16,70%	3 8,30%	36
Сума	48 (15,69%)	162 (52,94%)	82 (26,80%)	14 (4,57%)	306

(број степени слободe = 6; χ^2 – квадрат = 8,31; значајност на нивоу 0,05 = 12,592)

Задовољство студената због избора војног позива и успех у претходно завршеној школи

Вредност χ^2 -квadrата у том случају знатно је нижа од граничне вредности за ниво значајности од 0,05, тако да нема основа за тврдњу да задовољство студената због избора војног позива зависи од успеха који су постигли у средњој школи. Тај налаз је у потпуности сагласан с испитивањима о повезаности између те две варијабле из 1991. године (З. Килибарда, П. Костић, 1991). Међутим, на основу компаративне анализе резултата истраживања у 1991. и 1994. години уочљиво је да је повећан проценат студената с мањим образовним нивоом из средње школе који су у потпуности задовољни избором војног позива, уз истовремено смањење степена задовољства студената који су с одличним и врло добрим успехом завршили средњу школу (табела 8). То је, свакако, у супротности с оптимистичким прогнозама на основу резултата истраживања у 1991. години да су могућности одличних средњошколаца да буду задовољнији избором војног позива барем за нијансу веће од могућности које имају ученици са врло добрим и добрим, односно довољним успехом (З. Калибарда, П. Костић, 1991).

Тврдње и одговори Изабраним војним позивом сам:	Дистрибуција одговора %					
	одличан		врло добар		добар	
	1991.	1994.	1991.	1994.	1991.	1994.
У потпуности задовољан	17,9	15,8	16,6	14,1	16,5	22,2
Углавном задовољан	56,8	58,8	49,7	48,7	47,0	52,8
Делимично задовољан	23,2	22,8	27,8	32,1	25,9	16,7
Нисам задовољан	2,1	2,6	5,9	5,1	10,6	8,3

Компаративни приказ задовољства студената због изабраног војног позива с обзиром на успех у претходно завршеној школи

Сасвим је могућно да се разлике у добијеним резултатима могу, барем делимично, приписати постепеном прилагођавању васпитно-образовног процеса у војној академији студентима који су на претходном нивоу школовања постигли просечне резултате, за разлику од резултата истраживања у 1991. години, који демантују такво схватање. То, свакако, подразумева потребу да се целокупан васпитно-образовни рад у војној академији конципира према захтевима студената већих интелектуалних капацитета и бољих радних навика.

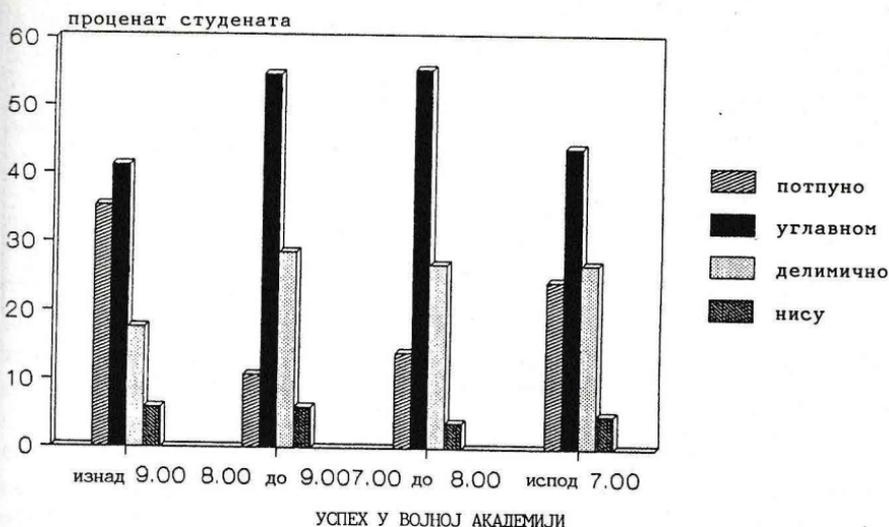
Образовна успешност студената у војној академији и њихово задовољство због избора војног позива

На основу дистрибуције одговора испитаника приказаних на графику 4 и у табели 9 уочљиво је да су избором војног позива најзадовољнији студенти који постижу одличне резултате на школовању у војној академији, што одговара нашим очекивањима. Међутим, дистрибуција одговора испитаника који су у потпуности или углавном задовољни избором војног позива указује на равномерну распоређеност одговора унутар група испитаника с успехом од 8,00 до 9,00, од 7,00 до 8,00, и оних с успехом испод 7,00.

Приликом испитивања повезаности између образовне успешности студената у војној академији и њиховог задовољства због изабраног војног позива добијени су резултати који указују да не постоји повезаност између те две варијабле (табела 9).⁴

Тај неочекивани налаз се може протумачити као последица различитог нивоа едукативне аспирације студената, што значи да исте оцене поједини студенти различито субјективно вреднују, па самим тим и различито доживљавају. Осим тога, тај налаз одговара објашњењу о (не)повезаности између варијабле „задовољство избором војног позива“ и „успех у претходно завршеној школи“, нарочито као последица

⁴ При израчунавању Ни-квадрата обједињене су вредности под „в“ (делимично задовољни) и под „г“ (нису задовољни).

Задовољство студената због изабраног војног позива и њихова успешност у војној академији

Табела 9

Успех у војној академији	Задовољство војним позивом				Сума
	У потпуности	Углавном	Делимично	Нису	
9,00 и већи	6 35,29%	7 41,18%	3 17,65%	1 5,88%	17
8,00 – 9,00	9 10,72%	46 54,76%	24 28,57%	5 5,95%	84
7,00 – 7,99	23 14,02%	91 55,49%	44 26,83%	6 3,66%	164
испод 7,00	10 24,4%	18 43,9%	11 26,82%	2 4,88%	41
Сума	48 (15,69%)	162 (52,94%)	82 (26,80%)	14 (4,57%)	306

(број степени слободe = 6; Хи-квадрат = 9,73; значајност на нивоу 0,05 = 12,592)

Задовољство студената због избора војног позива и образовна успешност у војној академији

система вредновања резултата студената који ствара претпоставке да и студенти с недовољно развијеним радним навикама релативно лако долазе до позитивне оцене. На тај начин се, објективно, девалвира рад способнијих и амбициознијих студената и умањује њихово задовољство због постигнутог успеха, па самим тим и задовољство због избора војног позива. У прилог тој тврдњи су и показатељи компаративне анализе

Тврдње и одговори Изабраним војним позивом сам:	Дистрибуција одговора %					
	већи од 8		од 7 до 8		мањи од 7	
	1991.	1994.	1991.	1994.	1991.	1994.
У потпуности задовољан	17.2	14.9	15.4	14.0	20.0	24.4
Углавном задовољан	49.2	52.5	51.5	55.5	38.2	43.9
Делимично задовољан	27.0	26.7	26.0	26.8	24.7	26.8
Нисам задовољан	6.6	5.9	7.1	3.7	7.1	4.9

Компаративни приказ задовољства студената због изабраног војног позива с обзиром на њихову образовну успешност у војној академији

задовољства студената због избора војног позива на основу резултата истраживања из 1991. и 1994. године (табела 10).

Резултати указују да је смањен проценат студената који су у току школовања имали просечан успех од 7,00 до 8,00 и изнад 8,00, а који су у потпуности задовољни изабраним војним позивом. Насупрот томе, повећан је проценат студената с образовном успешношћу изнад 7,00 (за 4,4 одсто) који су, такође, изјавили да су у потпуности задовољни изабраним војним позивом. Исто тако, код све три категорије студената повећан је проценат оних који су углавном задовољни изабраним војним позивом али је, ипак, највеће повећање код категорије студената с успехом испод 7,00. Код те категорије студената знатно је смањен број оних који су незадовољни изабраним војним позивом у односу на категорију студената који постижу изнадпросечне резултате.

Закључак

Задовољство студената због избора војног позива зависи од бројних услова, који се, пре свега, односе на индивидуалне карактеристике студената и различите ситуационе услове. Специфичан скуп тих услова, односно њихов интеракцијски однос, опредељује представу о позиву за који се студенти оспособљавају. Предмет овог рада је ограничен на испитивање утицаја појединих андрагошких услова на задовољство студената због избора војног позива. У вези с тим, циљ истраживања је био да се утврди да ли задовољство студената због изабраног војног позива зависи од: врсте војне академије у којој се оспособљавају за војни позив, фазе (година) школовања у војној академији, успеха у средњој школи и успеха у војној академији.

У целини, резултати истраживања су потврдили претпоставку о утицају појединих андрагошких услова на задовољство студената због изабраног војног позива:

1) Иако се задовољство студената због изабраног војног позива креће од потпуног задовољства до потпуног незадовољства, ипак,

међу испитаницима већину чине они који су задовољни избором свог будућег позива. На то указује чињеница да се 68,63 одсто анкетираних студената изјаснило да су углавном или потпуно задовољни изабраним војним позивом. При томе, не сме се занемарити чињеница да се 31,37 одсто анкетираних студената изјаснило да делимично или уопште нису задовољни изабраним војним позивом, што се може негативно одразити на њихов однос према циљевима и задацима васпитно-образовног рада у војној академији.

2) Студенти Опште војне академије – смер РВ и ПВО најзадовољнији су због изабраног војног позива, затим студенти Војнотехничке академије, па смера КоВ, а најнезадовољнији су студенти смера ратна морнарица. Томе, свакако, треба додати чињеницу да није утврђена повезаност између те варијабле и задовољства студената због изабраног војног позива. Основне разлоге треба тражити, пре свега, у промени педагошког амбијента у којем се реализује васпитно-образовни процес након трансформације војношколског система, као и у смањењу атрактивности појединих струка у оквиру војног позива, првенствено због знатног пада животног стандарда професионалног кадра.

3) Задовољство студената због изабраног војног позива мења се током школовања. Оно је највеће у првој години, затим у трећој, а најмање у другој години школовања. Та појава је настала, вероватно, као последица деловања следећих околности: *прво*, потпуније сагледавање услова живота и рада у војној академији и затхева војног позива уопште; *друго*, различита природа и обим програмских захтева у појединим фазама школовања, и *треће*, проблеми који настају у вези с избором рода – службе код појединих студената.

4) Резултати истраживања нису потврдили претпоставке о повезаности задовољства студената због избора војног позива с њиховим успехом у средњој школи и образовном успешношћу у војној академији. Без идентификовања чинилаца који посредују у односу између тих варијабли веома је тешко закључивати о природи односа између њих. Међутим, на основу дистрибуције резултата истраживања, на посредан начин се може закључити да је систем вредновања успеха у војној академији, па и целокупан васпитно-образовни процес, више прилагођен студентима који су на претходном нивоу школовања, као и у војној академији, постизали просечне резултате.

Наравно, наведени услови, иако значајни, нису и једини од којих зависи задовољство будућих старешина због избора војног позива. Међутим, с обзиром на чињеницу да то задовољство има одлике динамичног стања, постоји потреба за перманентним испитивањем утицаја како индивидуалних карактеристика, тако и наведених андрагошких услова на степен задовољства студената због изабраног војног позива ради правовременог предузимања одговарајућих мера у процесу оспособљавања студената за војни позив.

Литература:

1. Љубомир Касагић и сарадници, *Неки проблеми формирања и деловања питомачког колектива*, Војна академија КоВ, Београд, 1978.
2. Љубомир Касагић, Петар Костић, *Активност питомаца у образовно-васпитном процесу*, ЦВВШ ОС, ВА КоВ, 1987.
3. Зоран Килибарда, *Руковођење као фактор изграђивања питомачких колектива*, Војна академија КоВ, Београд, 1981.
4. Зоран Килибарда, *Ниво изграђености питомачких колектива у различитим фазама школовања*, Зборник радова, Војна академија КоВ, Београд, бр. 10, 1984.
5. Зоран Килибарда, Петар Костић, *Задовољство питомаца избором професије*, Савремени проблеми ратне вештине, Центар високих војних школа оружаних снага, Београд, бр. 23, 1991.
6. Петар Костић, *Неки чиниоци осипања питомаца ВА КоВ са школовања*, Билтен ГШ ОС СФРЈ, бр. 4, Београд, 1988.
7. Михајло Марковић, *Филозофски основи науке*, Српска академија наука и уметности, Београд, 1981.
8. Десимир Пајевић, *Мотивациони чиниоци избора војне професије*, Војноиздавачки завод, Београд, 1983.
9. Десимир Пајевић, *Избор занимања*, НИРО „Заштита рада“, Београд, 1985.
10. Суштина, *функције и правци промена наставе на Универзитету Војске Југославије*, Универзитет војске Југославије, 1992.
11. Перо Шипка, Љубомир Касагић и сарадници, *Међуљудски односи у Војној академији*, Војна академија КоВ, 1991.